

Πέμπτη, 27 Μαΐου 2004
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α' ΚΕΙΜΕΝΟ

Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996)

Μικρή Πράσινη Θάλασσα

Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Πού θα 'θελα να σε υιοθετήσω
Να σε στείλω σχολείο στην Ιωνία
Να μάθεις μανταρίνι και άψινθο
5 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Στο πυργάκι του φάρου το καταμεσήμερο
Να γυρίσεις τον ήλιο και ν' ακούσεις
Πώς η μοίρα ξεγίνεται και πώς
Από λόφο σε λόφο συνεννοούνται
10 Ακόμα οι μακρινοί μας συγγενείς
Που κρατούν τον αέρα σαν αγάλματα
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα
Να μπεις απ' το παράθυρο στη Σμύρνη
15 Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στην οροφή
Από τα Κυριελέησον και τα Δόξα Σοι
Και με λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε
Κύμα το κύμα να γυρίσεις πίσω
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
20 Για να σε κοιμηθώ παράνομα
Καί να βρίσκω βαθιά στην αγκαλιά σου
Κομμάτια πέτρες τα λόγια των Θεών
Κομμάτια πέτρες τ' αποσπάσματα του Ηράκλειτου.

(Το Φωτόδεντρο και η Δεκάτη Τετάρτη Ομορφιά, Ίκαρος, 1971)

Β' ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ 1

Κάποια από τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Οδ. Ελύτη είναι: η ποιητική προσέγγιση του κόσμου με τις αισθήσεις, η αναφορά στην ιστορική ελληνική παράδοση, η αναφορά στην θρησκεία, η σχέση με την ελληνική φύση, το μυστήριο του φωτός.

Να γράψετε ένα (1) παράδειγμα μέσα από το ποίημα για καθένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της ποίησης του Ελύτη εντοπίζονται στα εξής σημεία του ποιήματος:

α) Η ποιητική προσέγγιση του κόσμου μέσα από τις αισθήσεις στους στίχους 3-4, όπου η φοίτηση της κόρης στο σχολείο της Ιωνίας θα τη βοηθήσει να διδαχθεί τη γραμματική των αισθήσεων (χρήση μεταφορών: μανταρίνι, άψινθος) και να αποφοιτήσει με τη φαιά ουσία του μανταρινιού και το κιτρικό οξύ, δηλαδή την σπιριτάδα και την επαναστατικότητα της ιωνικής σκέψης.

β) Η αναφορά στην ελληνική παράδοση σε πολλά σημεία του ποιήματος όπως στο στίχο 3 στον οποίο η αναφορά στην Ιωνία παραπέμπει στην επαφή με την κλασική αρχαιότητα και την παράδοση του απώτερου παρελθόντος, στους στίχους 8-11 στους οποίους η αναφορά στους μακρινούς συγγενείς παραπέμπει στην επιβίωση των μνημείων της προγονικής τέχνης άρα στη μακραίωνη ελληνική παράδοση και τον απόηχό της στο παρόν ενώ τέλος στον στίχο 14 η αναφορά στη Σμύρνη που συνδέεται με το πρόσφατο πολιτισμικό παρελθόν και τη διεκδίκηση ενός χαμένου πολιτιστικού κέντρου που επιβιώνει και ως μνήμη και ως αίσθηση ζωής.

γ) Η αναφορά στη θρησκεία στους στίχους 15-16 που παραπέμπουν στο στοιχείο της ορθοδοξίας ως στοιχείο συνδετικό των Ελλήνων και συστατικό της ελληνικής παράδοσης μέσα από δύο έντονες χαρακτηριστικές εικόνες που εξυψώνουν την αξία της ορθόδοξης θρησκείας.

δ) Η σχέση με την ελληνική φύση στους στίχους 17-18 με ειδικότερη αναφορά στο θαλασσινό τοπίο ως επίσης συστατικό του ελληνικού πολιτισμού και με σαφή διάθεση να σηματοδοτείται η θάλασσα του Αιγαίου, κορυφαίο μοτίβο της ποίησης του Ελύτη.

ε) Το μυστήριο του φωτός στους στίχους 5-6 μέσα από τη μύηση σ' αυτό και την κατανόηση της μεταφυσικής του Ήλιου, ο οποίος αφενός θεωρείται πηγή ζωής που ενώνει τα στοιχεία της φύσης, αφετέρου αντίδοτο κατά της φθοράς που δίνει ελπίδα στην ανθρώπινη ζωή και δημιουργεί μια ονειρική πραγματικότητα, η οποία απολυτρώνει από τα δεσμά της φθαρτότητας, της πεζότητας και της καταπίεσης χαρίζοντας ψυχική ανάταση και ευφορία.

ΘΕΜΑ 2

Εξετάζοντας την ποιητική γραφή του Οδ. Ελύτη στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα», να εντοπίσετε και να γράψετε τέσσερα (4) υπερρεαλιστικά στοιχεία που υπάρχουν στο ποίημα και ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο για το καθένα από αυτά.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στο ποίημα είναι δυνατόν να ανιχνευθούν πολλά υπερρεαλιστικά στοιχεία τόσο σε επίπεδο περιεχομένου όσο και σε επίπεδο μορφής:

1) Παρατηρείται αφθονία συνειρμών: οι αναφορές στη Θάλασσα και στην Ιωνία/Σμύρνη ανακαλούν συνειρμικά γνώσεις, συναισθήματα και αισθήσεις. Παράλληλα, η **χαλαρή νοηματική αλληλουχία και δομή** εξισορροπείται από την επανάληψη της επωδού (ποικιλία θεματικών μοτίβων που δε συνδέονται άμεσα, αβίαστα, συνιστούν, ωστόσο ένα πλέγμα αναφορών στο απώτερο και πρόσφατο παρελθόν της ελληνικής παράδοσης: η γραμματική των αισθήσεων, η κατάκτηση του υπερβατικού νόμου του Σύμπαντος, ο αρχαϊκός πολιτισμός, οι ψαλμωδίες, η ερωτική / πνευματική συνουσία). Ο στίχος αυτός, καθώς επαναλαμβάνεται, **αναδεικνύεται στο νοηματικό και δομικό κέντρο του ποιήματος**, που επιτρέπει την αβίαστη μέθεξη του αναγνώστη και προσδίδει συνοχή και συνεκτικότητα. Η επαναφορά του συγκεκριμένου στίχου 4 φορές συνυποδηλώνει μίαν απεγνωσμένη επίκληση για ό,τι παραμένει μεγάλη επιθυμία, πόθος διακαής, ωστόσο ανεπίτευκτος.

2) Υπάρχει συμβολιστική χρήση λέξεων από τη συμβατική, καθημερινή γλώσσα: για παράδειγμα, η θάλασσα παραπέμπει στην ποίηση και την παράδοση συμβολίζοντας παράλληλα την αγνότητα και την ομορφιά μέσου του μηχανισμού ταύτισης με την κόρη, το μανταρίνι και ο άψινθος συνιστούν σύμβολα ηδονής και παραγωγικότητας.

3) Ένα άλλο υπερρεαλιστικό στοιχείο είναι η αναφορά σε εικόνες που συνήθως αισθητοποιούν την προσέγγιση του κόσμου, και δη του φυσικού κόσμου, μέσω των αισθήσεων: την όσφρηση (στίχος 4), τη γεύση (στίχος 4), την όραση (στίχοι 6 – 7), την ακοή (στίχοι 7 – 8), την αφή (στίχος 11). Παράλληλα οι αισθήσεις προωθούν την πρόσβαση σε έναν κόσμο υπερβατικό, την υπερπραγματικότητα των υπερρεαλιστών, όπου κυριαρχεί η φαντασία, το όνειρο, έτσι ώστε το άτομο να απελευθερωθεί από καταπιεστικές δεσμεύσεις. Τέτοιες εικόνες είναι συνήθως ασαφείς ως προς το περίγραμμά τους (*Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στην οροφή*).

4) Απαντούν πολλά στοιχεία που συμβάλλουν στη μορφική απορρύθμιση του ποιήματος: απουσία σημείων στίξης και αποκλειστική χρήση της κεφαλαιογράμματος γραφής στην αρχή των στίχων, καθώς και ο ελεύθερος στίχος, δηλαδή χωρίς μέτρο, με ανισοσυλλαβία, με ανομοιοκαταληξία, σε ένα ενιαίο, συνεχές, αδιάσπαστο και συμπαγές σύνολο στίχων. Η ποιητικότητα στηρίζεται κυρίως στην εκφραστική τόλμη, δηλαδή στο συνδυασμό λέξεων ασύμβατων μεταξύ

τους (πβ. τη θάλασσα που αποκτά ανθρωπίνες ιδιότητες και με την οποία ο ποιητής αναπτύσσει αρχικά μια σχέση πατρότητας και στη συνέχεια μια σχέση ερωτική).

5) Ο τίτλος που αξιοποιείται μέσα στο ποίημα ως επωδός αποτελεί ένα έξοχο παράδειγμα αναίρεσης των αντιφάσεων σύμφωνα με τις θεωρίες του υπερρεαλισμού, όπως αυτός είναι δυνατό να ερμηνευτεί τόσο από τη σκοπιά της θάλασσας όσο και από τη σκοπιά ενός νεαρού κοριτσιού ή γενικότερα της νιότης. Η θάλασσα, ενώ είναι απέραντη και προαιώνια, συσχετιζόμενη με την κόρη γίνεται οικεία, στοργική, τρυφερή και ερωτική. Από την άλλη, καθώς λόγω του υγρού της χαρακτήρα παραπέμπει στο αενάως μεταβαλλόμενο, μέσω του μηχανισμού ταύτισης, συμβάλλει στην αποβολή από μέρους της κόρης του εγγενούς στοιχείου της φθοράς και της θνητότητας και στη μετάδοση διαχρονικότητας.

6) Κατ' αντίθεση προς την τακτική των Ευρωπαίων υπερρεαλιστών ο ποιητής δεν απορρίπτει, αλλά αξιοποιεί τα ζωντανά και λειτουργικά στοιχεία της παράδοσης ανακαινίζοντας και αναβαπτίζοντάς τα με έναν σύγχρονο τρόπο γραφής.

7) Η χρήση του μηχανισμού ταύτισης (θάλασσα=κορίτσι) και όχι κάποιου άλλου παραδοσιακού μέσου, όπως είναι η παρομοίωση, βοηθά τον ποιητή να υπερβεί κλασικά, ορθολογιστικά σχήματα εισάγοντας το στοιχείο της έκπληξης και ενεργοποιώντας το συναίσθημα του αναγνώστη στη θέση της λογικής. Κατ' αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται άριστα η ειλικρίνεια (ενώ με το «σαν», για παράδειγμα, συγκρίνουμε πράγματα ανόμοια, τα οποία υποκρινόμαστε ότι ταυτίζονται) και η ελευθερία της σύγχρονης υπερρεαλιστικής ποίησης.

ΘΕΜΑ 3

«Τα χαρακτηριστικά που έχουν οι Κόρες είναι όμοια με του ποιητικού έργου του Ελύτη: η ομορφιά, η δροσιά και η αθωότητα, που πηγάζουν από τη νιότη τους, ο έρωτας που δωρίζουν, οι θαυμάσιες – με τη σημασία του θαύματος – και μαγικές δυνάμεις που έχουν και που ασκούν ευεργετικά για όσους είναι έτοιμοι να τις δεχτούν, κυρίως για τον ποιητή». (Στέφανος Διαλησμάς, «Η Ποίηση και ο ποιητής στον Ελύτη», Π.Ε.Φ., Σεμινάριο 23, *Οδυσσέας Ελύτης*, Αθήνα 1997, σελ. 83).

Να δείξετε τεκμηριωμένα με αναφορά στο ποίημα ότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι αντιπροσωπευτικά και για την Κόρη / Ποίηση στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα».

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στη ρήση του Διαλησμά ανιχνεύονται ορισμένα χαρακτηριστικά της Κόρης/ Ποίησης, όπως αυτή τα ενσαρκώνει στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα»:

α) Γίνεται αναφορά στην ομορφιά, τη δροσιά και την αθωότητα που πηγάζει από τη νιότη της: Πράγματι, η Κόρη είναι «δεκατριώ χρονώ», ηλικία η οποία σηματοδοτεί την έναρξη της εφηβείας, της εποχής δηλαδή κατά την οποία είναι έτοιμη να εγκαταλείψει την αγνότητα, την απειρία, την άγνοια και την αμεριμνησία της παιδικής ηλικίας και να μνηθεί αντίστοιχα στον έρωτα και στη γνώση. Μάλιστα, ο

στίχος 13 («Με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα») παραπέμπει σε μια μαθήτριά: ειδικότερα, το άσπρο χρώμα συνάδει προς την αγνότητα/ αθωότητα αυτής. Επιπροσθέτως, το επίθετο πράσινη στον τίτλο αναδεικνύει το χρώμα του άγουρου καρπού και κερδίζοντας ένα ανθρώπινο αντίκρισμα παραπέμπει στην ανώριμη ακόμη και ανήλικη κοπέλα, σε απόλυτη αντιστοιχία με το επίθετο μικρή (=σε νεανική ηλικία και φρέσκια). Κατά συνέπεια, η Κόρη με τη θαλασσινή οντότητα συμβολίζει την αγνότητα και την ομορφιά, αξίες που ενσαρκώνει η ίδια η ποιητική τέχνη.

β) Η σχέση που διαμορφώνεται ανάμεσα στον ποιητή και την κόρη έχει ερωτικό χαρακτήρα, στοιχείο που ξαφνιάζει τον αναγνώστη, καθώς αντιβαίνει στη διαφορά της ηλικίας μεταξύ τους και στη σύμβαση της υιοθεσίας, ανάληψης κηδεμονίας/ καθοδήγησης. Βέβαια, αφού η κόρη καλείται να έρθει σε επαφή με την παράδοση, τόσο την απώτερη όσο και την πρόσφατη, η ερωτική σχέση ανάμεσα στον ποιητή και την παιδούλα εξυπονοεί **μια συνουσία βαθύτερα πνευματική, από αυτές που ανανεώνουν την Ελλάδα αναζωογονώντας τη φύση της με το σπέρμα του πνεύματος**. Επομένως, σε συγκινησιακό επίπεδο η ερωτική πράξη, δηλωμένη, εκπεφρασμένη ποιητικά όχι μόνο ως ένωση πνευματική με την ώριμη γνώση των προγόνων αλλά και ως ένωση ερωτική, ως συνουσία σωμάτων, **υποτάσσει την ιστορία στις επιταγές των αισθήσεων, μετατρέποντάς την έτσι από μία ξερή χρονολογική απαρίθμηση των γεγονότων (αρχαϊκή περίοδος, βυζαντινά χρόνια, μεσοπόλεμος) σε ένα ερωτικό βίωμα, σε μια εμπειρία που συνταράσσει, συγκινεί, εκστασιάζει τον δημιουργό**.

γ) Τέλος, γίνεται λόγος για τις μαγικές δυνάμεις / ιδιότητες που διαθέτει η Κόρη και που μέσω ενός θαύματος που συντελείται, τις δωρίζει στον ποιητή. Πράγματι, η κοπέλα συνιστά μια «επιφάνεια» δηλαδή προσωποποίηση της Ποίησης, που επιφαίνεται για να ενισχύσει τον ποιητή στις δύσκολες στιγμές του. Μπροστά στα μάτια του αναγνώστη, λοιπόν, πραγματοποιείται ένα θαύμα, στο στίχο 6, σε ένα χώρο σημαδιακό (στην άκρη της στεριάς και της θάλασσας και σε μια ώρα σημαδιακή όταν ο ήλιος χωρίζει τη μέρα στα δύο και καταυγάζει τα πάντα σωστά). Ο ποιητής στέλνει την κόρη να μνηθεί στο μυστήριο του φωτός, να κατανοήσει τη μεταφυσική του ήλιου και τον υπερβατικό νόμο του Σύμπαντος παραβιάζοντας τη νομοτέλεια του ιστορικού χρόνου και ερχόμενη σε επαφή με το πολιτισμικό παρελθόν (στίχος 6 – 7), τόσο το απώτερο (στίχοι 3, 10–11, 16, 22, 23) όσο και το πρόσφατο (στίχος 14) Πιο συγκεκριμένα, την καλεί να «ξηλώσει» τη μοίρα («πώς η μοίρα ξεγίνεται», στίχος 8), καθώς ο ίδιος ο ποιητής επιθυμεί την ακύρωσή της (κίνητρα: ο πόνος για την απώλεια, της Σμύρνης και η σύγχρονη πνευματική παρακμή). Η θαυματουργική δράση της κόρης επανέρχεται στο στίχο 15: Ο ποιητής ζητά από την κόρη να του αντιγράψει μόνο την αντιφεγγιά **δηλώνοντας έτσι τη δυσκολία του να υπερβεί τα ανθρώπινα όριά του και να εισέλθει στον ιδανικό, θεϊκό κόσμο**. Το θαύμα ολοκληρώνεται στους στίχους 20 -21 όπου με μία αντιστροφή των πραγμάτων μαθητής γίνεται ο ίδιος ο ποιητής, ο οποίος μέσα από τη μνητική διαδικασία του έρωτα θα ψηλαφίσει και θα μάθει τα όσα ελάχιστα έχουν φτάσει ως αυτόν, **θα γίνει ο ίδιος πλέον φορέας της πλούσιας ελληνικής παράδοσης, την οποία θα προσπαθήσει να εξυμνήσει μέσα**

από την Τέχνη του. Αναδεικνύεται, λοιπόν, με άριστο τρόπο η διαλεκτική σχέση Ποίησης – Παράδοσης.

ΘΕΜΑ 4

Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) το περιεχόμενο των στίχων (12-18) («Μικρή πράσινη θάλασσα ... νά γυρίσεις πίσω»).

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στους στίχους 12 – 18 γίνεται αναφορά στην ιωνική παράδοση, όπως επιβιώνει στην παιδική ποιητική μνήμη, την ορθοδοξία και το θαλασσινό τοπίο ως αναπόσπαστα συστατικά στοιχεία της ελληνικής παράδοσης.

Ο στίχος «Με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα» δεν πρέπει κατ' ανάγκη να θεωρηθεί αποκλειστικό διακριτικό ενός μικρού κοριτσιού, αλλά κι ενός νεαρού γόνου αθηναϊκής αστικής οικογένειας, όπως δηλαδή ήταν ο ποιητής στα παιδικά του χρόνια (αυτοβιογραφική αναφορά). Το άσπρο χρώμα συνάδει φυσικά προς την αγνότητα της Κόρης και μεταδίδει με έναν τόνο νοσταλγικό την ατμόσφαιρα μιας άλλης εποχής, συνυφασμένης με την παιδικότητα και την αθωότητα. Στη συνέχεια ο ποιητής καλεί τη νεαρή κοπέλα να μπει από το παράθυρο, δηλαδή κρυφά, χωρίς να γίνει αντιληπτή, γιατί, αν ο στίχος ερμηνευτεί στην κυριολεξία του, η σύναψη μιας ερωτικής σχέσης δεν επιτρέπεται ούτε από τις κοινωνικές συμβάσεις (η ανήλικη μαθήτριά που δημιουργεί ερωτικό δεσμό με τον δάσκαλο και καθηγητή της). Έμφαση βέβαια πρέπει να δοθεί στις συνυποδηλωτική ερμηνεία του στίχου, καθώς η διεκδίκηση ενός χαμένου πια ελληνικού πολιτιστικού κέντρου (από το 1922) δεν συμβιβάζεται με τις πολιτικές συμβάσεις. Ωστόσο, και μετά τη μικρασιατική καταστροφή ο ελληνικός πολιτισμός δεν παύει να επιβιώνει ως μνήμη και ως αίσθηση ζωής, γι' αυτό άλλωστε και ο ποιητής αισθάνεται υποχρέωση να μεταφέρει στο κορίτσι τα διδάγματα/τις αρχές του πρόσφατου πολιτισμικού παρελθόντος, έστω κι από το παράθυρο.

Στη συνέχεια (στίχοι 15-16) ο Ελύτης παρακινεί το κορίτσι να γευτεί τη βυζαντινή παράδοση, τις θρησκευτικές αρχές της Ορθοδοξίας. Τα Κυριελέησον και τα Δόξα σοι παραπέμπουν στις βυζαντινές δοξολογίες και τους λατρευτικούς ύμνους που συντάχθηκαν από πρωτοπόρους μελωδούς εκφράζοντας το λαϊκό συναίσθημα. Στο στίχο 15 αξιοσημείωτη είναι η χρήση του ρήματος ν' αντιγράψεις που φέρνει τον αναγνώστη μπροστά στο κρυφοκοίταγμα ενός παραδείσου. Η αντιγραφή ειδικότερα από την οροφή υποδηλώνει το καλό, κάτι που έρχεται από ψηλά, από τον ουρανό, από τον παράδεισο, από τον ιδανικό κόσμο. Ο ποιητής μάλιστα ζητά από την κόρη να του αντιγράψει μόνο την αντιφεγγιά δηλώνοντας έτσι τη δυσκολία του να υπερβεί τα ανθρώπινα όριά του και να εισέλθει στον ιδανικό, θεϊκό κόσμο. Τέλος, η αναφορά στην ελληνική φύση, και ειδικότερα στο

θαλασσινό τοπίο, που έπεται ολοκληρώνοντας τη μαθητεία της Κόρης, αφήνει μια αίσθηση ελαφρότητας, όπως όταν φυσά στο πρόσωπο ο αέρας με μειωμένη ένταση (λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε) ή όταν ρεμβάζει κανείς υπό τον ήχο του παφλασμού των κυμάτων (Κύμα το κύμα), κι όσο κι αν η ιταλικής προέλευσης ονομασία του ανέμου παραπέμπει στο Ιόνιο, το νοηματικό της περιεχόμενο (άνεμος ανατολικός) οριοθετεί για μια ακόμη φορά τη θάλασσα του Αιγαίου και τις μικρασιατικές ακτές. Οι άνεμοι εδώ παίζουν το ρόλο των αγγελιοφόρων που βοηθούν τη θάλασσα να πάει και να μάθει, να γυρίσει, να αντιγράψει και να 'ρθει. Αυτή, λοιπόν, η κίνηση, που υποβοηθείται από τον ευνοϊκό άνεμο, γίνεται σιγά-σιγά, βήμα-βήμα, από τη μια όχθη της ελληνικής γης στην άλλη, απέναντι, όπου ο ελληνισμός, πέρα από τα συμβατικά του σύνορα, έχει την καταγωγή και τις ρίζες του.

ΘΕΜΑ 5

Να συγκρίνετε τη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» του Οδ. Ελύτη με το παρακάτω απόσπασμα από την «Κυρά των Αμπελιών» του Γ. Ρίτσου ως προς το περιεχόμενο παρουσιάζοντας τα κοινά τους στοιχεία.

Μονάδες 20

Γιάννης Ρίτσος, «Η Κυρά των Αμπελιών» (απόσπασμα).

ΧΙ

«Κυρά, Κυρά, θαλασσινή και στεριανή με τα λουλουδιασμένα μάγουλα
σφίγγοντας μες στο μπούστο σου την κάψα του Αλωνάρη
πότε κρατώντας στην ποδιά σου ένα καράβι – μικροκάραβο πότε σαν Παναγιά
Αιγιοπελαγίτισσα ντυμένη μ' ένα δίχτυ να κουβαλάς το σούρπωμα στην κεφαλή σου
το πανέρι με τα ψάρια
πότε ντυμένη μ' αμπελόφυλλα, κυνηγημένη απ' του ήλιου
τις χρυσόμυγες πάνου στ' αλώνια
ανάβοντας το φίλημα στα λουλουδάκια της μηλιάς
μπατσίζοντας τις λυγαριές με τον αγέρα της τρεχάλας σου.

Μηλί – βιά βιά – μηλί – μηλίτσα της ανηφοριάς
Πώς σου τριανταφυλλίσανε τα μήλα της αγάπης;»

(Γιάννης Ρίτσος, «Η Κυρά των Αμπελιών», εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1979)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα δύο ποιήματα των κορυφαίων Ελλήνων ποιητών παρουσιάζουν πολλαπλές ομοιότητες ως προς το περιεχόμενό τους, δηλαδή τα θεματικά μοτίβα που έχουν επιλεγεί στα δύο αναπτύγματα.

Αρχικά, κυρίαρχο κοινό θεματικό μοτίβο συνιστά η επιλογή και από τους δύο ποιητές ενός γυναικείου χαρακτήρα με θαλασσινή οντότητα και προέλευση, δηλαδή στον Ελύτη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα δεκατριώ χρονώ», στο Ρίτσο «Κυρά Κυρά θαλασσινή». Συγχρόνως, η θάλασσα και στα δύο, παραπέμπει στο Αιγαίο Πέλαγος (Ρίτσος «Αιγαιοπελαγίτισσα» - Ελύτης: συγκεκριμένες γεωγραφικές αναφορές στους στίχους 3 και 14, δηλαδή «Ιωνία» και «Σμύρνη» καθώς και πνευματικές στο στίχο 23:«Ηράκλειτου»). Παράλληλα, το επίθετο «πράσινη» στον Ελύτη και το επίθετο «στεριανή» στο Ρίτσο παραπέμπουν σε συνταίριασμα της στεριάς με την θάλασσα.

Στη συνέχεια, κοινό μοτίβο αποτελεί η αναφορά στην Ορθόδοξη θρησκευτική παράδοση στον μεν Ελύτη μέσω των στίχων 15-16 αντίστοιχα στον Ρίτσο, με την αναφορά στην «Παναγία Αιγαιοπελαγίτισσα».

Επιπροσθέτως, συνιστά κοινό θέμα η διάσπαρτη αξιοποίηση στοιχείων του ελληνικού φυσικού τοπίου στον μεν Ελύτη στο στίχο 7 «ο ήλιος», στίχοι 17-18 «ο βοριάς, ο Λεβάντες», η θάλασσα στην επωδό και η στεριά στον τίτλο και στον στίχο 4 ενώ αντίστοιχα στον Ρίτσο «του ήλιου», «τον αγέρα», «στεριανή», «μηλιάς», «δίχτυ, «θαλασσινή», «ψάρια». Τέλος, εξυμνούνται και στα δύο ποιήματα οι χαρές του Έρωτα και της αγάπης (Ελύτης: στίχοι 20 -21 και Ρίτσος: στον τελευταίο στίχο «τα μήλα της αγάπης») μέσα στο γενικότερο κλίμα ψυχικής ευφορίας που προξενεί το ηλιόλουστο πανέμορφο και συγχρόνως ερωτικό φυσικό τοπίο της Ελλάδας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα των Εξετάσεων μπορούν να χαρακτηριστούν ως προσπελάσιμα από τους μαθητές ιδιαίτερα τους καλά προετοιμασμένους. Απαιτούσαν πλήρη εποπτεία της ερμηνευτικής αλλά και τεχνικής προσέγγισης του ποιήματος του Οδ. Ελύτη, είναι διαβαθμισμένης δυσκολίας, ενώ τέλος το αδίδακτο θεωρείται βατό ως προς τα στοιχεία του περιεχομένου.

Αλλωστε, το γεγονός ότι το συγκεκριμένο ποίημα είχε τεθεί στο Διαγώνισμα Προσομοίωσης της περιόδου του Πάσχα και μάλιστα με παρεμφερείς ερωτήσεις, επιβεβαιώνει το βαθμό προσοχής που είχαμε επιστήσει στους μαθητές σχετικά με τον Οδ. Ελύτη.

Ενδεικτικά, παραθέτουμε τα ερωτήματα του Διαγωνίσματος Προσομοίωσης:

1. Να αναλύσετε το ύφος του ποιήματος με αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους.
2. Καταγράψτε τα νεωτερικά στοιχεία της ποιητικής γραφής του Οδ. Ελύτη στη μορφή και το περιεχόμενο.
3. Να καταδείξετε την υπερρεαλιστικότητα του τίτλου και πώς αυτός αξιοποιείται μέσα στο ποίημα;
4. Ο Οδ. Ελύτης επιχειρεί να παρουσιάσει ολοκληρωμένα την πορεία της διαλεκτικής σχέσης της Ποίησης με την Παράδοση. Να την παρακολουθήσετε, ερμηνεύοντάς την μέσα από συγκεκριμένα στοιχεία του ποιήματος.
5. Συγκρίνοντας την «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» του Οδ. Ελύτη με το ποίημα «Ο τόπος μου» του Γ. Ρίτσου προσπαθήστε να εντοπίσετε τρία κοινά θεματικά μοτίβα των δύο ποιημάτων. Με ποιον τρόπο έκφρασης αποδίδονται αυτά από τους δύο ποιητές;